

Člověk mezi filosofií a antropologií

Filip Jaroš

Iva Svačinová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Rokitanského 62, Hradec Králové, 500 03, Česká republika

filip.jaros@uhk.cz

iva.svacinova@uhk.cz

Konference *Člověk mezi filosofií a antropologií*¹ byla pořádána Katedrou filozofie a společenských věd FF UHK jako jeden z výstupů řešeného projektu GAČR *Nové podoby filozofické antropologie: Hledání antropologické difference mimo dichotomii příroda/kultura (23-05374S)* a proběhla na půdě Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové 31. května – 2. června 2023.

Organizátoři konference si kladli za cíl pokusit se z různých úhlů pohledu uchopit otázku „co“ nebo „kým“ je člověk. Jejich východiskem je předpoklad, že se vznikem speciálních věd a s dodnes určujícím rozvojem věd evolučně-biologických se ve 20. století filozofický pohled na člověka zásadním způsobem proměnil: filozofové, kteří jsou sdružováni pod hlavičkou „filozofická antropologie“, se pokoušeli o syntetizující postupy, jejichž cílem nebylo pouze poukázat na univerzální nebo unikátní

¹ „Člověk mezi filosofií a antropologií.“ In *Nové kontexty filozofické antropologie* [online]. Univerzita Hradec Králové, Hradec Králové, © 2023 [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: https://uni.uhk.cz/jaros/?page_id=116&lang=cs.

vlastnosti člověka, ale také vytvořit celostní obraz lidství respektující poznatky a teorie stále se rozvíjejících různorodých vědních oborů (biologie, lékařská věda, ale také třeba psychologie nebo historie). Zároveň se ovšem pod tlakem přírodovědeckých objevů na straně jedné a dynamicky se proměňujících etických výzev na straně druhé rozpadá jistota o tom, co dichotomie lidské a mimo-lidské vůbec znamená. Setkání na půdě Filozofické fakulty tedy bylo vedeno snahou o zmapování vztahu filozofických a vědeckých úvah o člověku ve 20. a na počátku 21. století. Tematickými okruhy, na jejichž prozkoumání a porozumění byly jednotlivé příspěvky především směřovány, byly koncept lidské přirozenosti, antropologická diference, člověk a biologická evoluce, člověk a kulturní historie, posthumanismus a *human-animal studies*.

Speciální číslo *Filosofie dnes* představuje texty čtyř řečníků, kteří se konference zúčastnili. Jan Horský v textu „Lidská ‚přirozenost‘ a člověk jako ‚autotraumatizátor‘? Několik úvah o somatizaci kulturní evoluce a lidské nesoučasné současnosti“² na pozadí různých biologických, antropologických a sémiotických teorií ukazuje, že neexistuje jasné dělení mezi instinktem a kulturou. Ve své argumentaci originálním způsobem propojuje genetickou a kulturní dědičnost procesem somatizace. Vztah toho, co se obvykle nazývá příroda a kultura, se ukazuje nikoliv jako duální protiklad, ale vzájemně provázaný amalgám několika nehierarchických úrovní.

Anna Škvorová se v textu „Přirozenost u porodu – příklady provázanosti kultury a biologie pohledem porodní asistentky“³ zamýšlí nad otázkami spojenými s konceptem přirozenosti u porodu. Autorka mapuje výrazné proměny v porodní péči, které nastaly s rozvojem chirurgie a oboru porodnictví a s následnou institucionalizací, technologizací a medicinalizací porodu. Zkoumá, co vlastně znamená přirozený porod, kde jsou hranice mezi instinktivním chováním a kulturním podmíněním a zda jsme schopni návratu či moderního vývoje k upřednostňování a většinové realizaci tzv. přirozeného porodu.

2 Horský, J. (2023): „Lidská ‚přirozenost‘ a člověk jako ‚autotraumatizátor‘? Několik úvah o somatizaci kulturní evoluce a lidské nesoučasné současnosti.“ *Filosofie dnes* 15 (2): 6–42. Dostupné z www.filosofiednes.ff.uhk.cz.

3 Škvorová, A. (2023): „Přirozenost u porodu – příklady provázanosti kultury a biologie pohledem porodní asistentky.“ *Filosofie dnes* 15 (2): 43–92. Dostupné z www.filosofiednes.ff.uhk.cz.

Marek Vodička v textu „Nietzschovo přesazení člověka zpět do přírody jako počátek postantropocentrismu“⁴ reaguje na tezi Vanessy Lemmové představenou v díle *Homo Natura: Nietzsche, Philosophical Anthropology and Biopolitics*, podle níž Nietzschova snaha „přesadit člověka zpět do přírody“, tedy chápat jej jako bytost veskrze imanentní přírodě, otevírá možnost postantropocentrického pohledu na člověka a jeho vztah k přírodě, v jehož centru zájmu již nestojí člověk, ale život sám, jenž se ztělesňuje v lidském druhu a jehož je lidský druh rovnocennou součástí po boku ostatních organismů. Autor tuto tezi doplňuje o Heideggerovu interpretaci Nietzschovy myšlenky nadčlověka podanou v sérii přednášek *Co znamená myslet?*, v níž je nadčlověk chápán jako ekologický ideál lidstva schopného zodpovědně převzít moc plynoucí z technického přetváření země. Následně se pokouší ukázat, že v souladu s interpretacemi Lemmové a Heideggera, lze u Nietzscheho nalézt způsob, jak by se lidstvo mohlo produktivně vyrovnat s realitou antropocénu.

Monika Vrbová v textu „Psychedelie jako filosoficko-antropologický fenomén: pojetí Logu v díle Terence McKenny“⁵ představuje psychedelii jako fenomén na pomezí filozofického a antropologického bádání. Autorka představuje dílo etnobiologa Terence McKenny, konkrétně inspirace, které nachází u Hérakleita a jeho pojetí logu. Ukazuje, že podle McKenny se při psychedelické zkušenosti děje emanace Logu a je to také Logos, který podle něj promlouvá k modernímu člověku skrze technologii.

4 Vodička, M. (2023): „Nietzschovo přesazení člověka zpět do přírody jako počátek postantropocentrismu.“ *Filosofie dnes* 15 (2): 93–107. Dostupné z www.filosofiednes.ff.uhk.cz.

5 Vrbová, M. (2023): „Psychedelie jako filosoficko-antropologický fenomén: pojetí Logu v díle Terence McKenny.“ *Filosofie dnes* 15 (2): 108–124. Dostupné z www.filosofiednes.ff.uhk.cz.